

С. І. Поперечний, канд. екон. наук, доцент,
Л. В. Бабич, канд. екон. наук, доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького

СТАНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВЕТЕРИНАРНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Find similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

слуги.

Ключові слова: сфера ветеринарного обслуговування, приватна ветеринарна практика, монополія, чинники становлення підприємницької діяльності.

Рассматриваются проблемы становления предпринимательской деятельности в сфере ветеринарного обслуживания. Показано сдерживающие факторы формирования частных структур, которые могут предоставлять ветеринарные услуги.

Ключевые слова: сфера ветеринарного обслуживания, частная ветеринарная практика, монополия, факторы становления предпринимательской деятельности.

The problems of establishment business in the field of veterinary services are explored. Impacts of forming private firms, which offer veterinary services, are discussed.

Key words: veterinary service, private veterinary service, monopoly, impacts of entertainment,

Постановка проблеми. Реформування сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності, розукрупнення більшості з них, суттєве збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва в особистих селянських господарствах поєднується з початковими етапами формування адекватної системи ветеринарного обслуговування. Обмежене фінансування державних служб ветеринарної медицини, законодавче закріплення за ними переважно контрольних функцій поєднується з надто повільними процесами формування недержавних ветеринарних служб. Особистим селянським господарствам часто недоступна невідкладна ветеринарна допомога.. Через неналежне ветеринарне обслуговування не можуть реалізуватись переваги входження України до СОТ. Санітарні обмеження були причиною призупинення експорту молочних продуктів у Російську Федерацію. З цих причин не допускається їх експорт у країни ЄС.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблематикою. Дискусії у наукових виданнях щодо усунення перешкод із виведенням продукції на світові ринки поєднуються із незначною кількістю публікацій з проблем реформування вітчизняної системи ветеринарного обслуговування. Більшість авторів вважає, що приватна практика повинна бути основним постачальником ветеринарних послуг необхідної кількості та відповідної якості [5, с. 79]. У країнах з розвинутою ринковою економікою частка фахівців приватного сектору складає від 53 % у Японії до 83 % у Великобританії від загальної чисельності фахівців, що надають ветеринарні послуги [3, с. 31]. У майбутньому, на думку В.І. Довганя, в Україні вона буде охоплювати 75—85 % від загальної кількості ветеринарних фахівців [2, с. 143].

Проблеми формування сфери ветеринарного обслуговування на ринкових засадах залишаються у вітчизняних наукових виданнях поза увагою. Лише у поодиноких публікаціях частково висвітлюється проблематика створення та функціонування приватних ветеринарних закладів [2, с. 143—145; 1, с. 45—50.] та подається зарубіжний досвід їх функціонування, при цьому під кутом зору існуючих там проблем [3, с. 30—31; 4, с. 46—47.]

Виділення невирішених проблем та формування цілей статті. Поєднання докорінного реформування колгоспно-радгоспної системи на засадах приватної власності і становлення ринкових відносин поєднується із збереженням тієї системи ветеринарного обслуговування, що існувала до початку 90-х років минулого століття. Монополізація сфери ветеринарного обслуговування державними службами поєднується з недоступністю для невеликих сільськогосподарських структур усіх необхідних ветеринарних послуг та проблемами експорту продуктів тваринництва через санітарні обмеження, передбачені угодами СОТ.

Метою статті є виявлення причин надто повільних темпів формування недержавної системи ветеринарного обслуговування та обґрунтування доцільних приватних організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, що можуть надавати ветеринарні послуги.

Виклад основного матеріалу. У результаті реформ, проведених у першій половині 90-х років минулого століття, суттєво розукрупнено великі сільськогосподарські підприємства. Утворилася значна кількість дрібних підприємств різної форми власності та господарювання. Розмір більшості з них за поголів'ям тварин не дозволяє їх штатними розписами передбачити посаду ветеринарного фахівця.

Виходячи із штатних нормативів у Львівській області можуть працевлаштовувати фахівців ветеринарної медицини лише 18 % сільськогосподарських підприємств, де утримується продуктивна худоба. На умовах замовлення ветеринарних послуг могли здійснювати таке обслуговування 92 % фермерських господарств і усі особисті селянські господарства. При цьому останні у Львівській області є основними виробниками продукції тваринництва. У 2009 році їх частка у загальних обсягах виробництва молока тут складала 96,4 %, яловичини — 93,5 %.

Через відсутність організацій і служб, які можуть надавати невеликим підприємствам і особистим селянським господарствам різні види консультативних та технологічних послуг, в тому числі і ветеринарних, потенційні можливості даних суб'єктів реалізуються не повністю. Тут проблемно сформулювати порівняно великі партії однорідної продукції, яка б відповідала міжнародним санітарним нормам. Без належно організованої системи ветеринарного обслуговування неможливо реалізувати переваги, набуті входженням України до СОТ. Вітчизняні виробники уже в даний час втрачають конкурентні позиції не тільки на зовнішніх ринках, а навіть і на внутрішньому. Це є вагомим чинником формування низьких закупівельних цін на вироблену тут продукцію, стримування процесів диференціації особистих селянських господарств, перетворення окремих з них у фермерські господарства ринкового типу.

Державні підприємства ветеринарної медицини неадаптовані до сучасних умов. Тривалий час вони формувалися із орієнтацією на надання послуг великим сільськогосподарським підприємствам, що мали власну ветеринарну службу. Наявна матеріально-технічна база державних ветеринарних служб не розрахована на надання повного комплексу ветеринарних послуг особистим селянським господарствам та невеликим сільськогосподарським підприємствам, які є власниками різних видів тварин. Через дефіцит транспортних засобів та територіальну віддаленість даних господарств існують гострі проблеми із наданням невідкладних послуг.

Як показала світова практика, в умовах коли державна служба неспроможна забезпечити весь комплекс необхідних ветеринарних заходів, посилюється роль приватного сектора.

У Львівській області становлення приватної ветеринарної практики у сфері ветеринарного обслуговування відбувається дуже повільно. У 2009 році тільки 38 фізичних осіб, надавали ветеринарні послуги на засадах підприємництва. Їх частка у загальних обсягах реалізації ветеринарних послуг становила лише 4,4 % (табл. 1).

Таблиця 1

ОБСЯГИ ВЕТЕРИНАРНИХ ПОСЛУГ, НАДАНИХ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Суб'єкти господарювання	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. у відсотках до 2005 р.
Реалізовано послуг — всього, тис. грн	5662,3	7130,6	8312,3	14 918,2	17 644,2	у 3,1 разу більше
в т. ч.:						
— державними підприємствами ветеринарної медицини;	5423,1	6698,4	7786,3	14 176,6	16 867,1	у 3,1 разу більше
— фізичними особами, які займаються приватною ветеринарною практикою	239,2	432,2	559,6	741,6	777,1	у 3,2 разу більше

Джерело: Розраховано автором за даними Головного управління статистики у Львівській області.

За результатами проведеного нами анкетування фахівців ветеринарної медицини виявлено основні чинники пасивності щодо провадження приватної ветеринарної практики. Їх значимість, оцінена за 5-тибальною шкалою, складає: відсутність фінансових ресурсів для організації підприємницької діяльності — 4,00; економічна непривабливість, яка зумовлена незначними доходами — 3,43; високий рівень оподаткування — 3,38 тощо (рис. 1).

Через відсутність недержавних підприємств ветеринарної медицини та незначну кількість фізичних осіб, що займаються приватною практикою ветеринарні послуги у Львівській області надаються в основному державною службою ветеринарної медицини. Результатом цього є монопольний вплив на розмір тарифів, відсутність конкурентної боротьби, що не сприяє поліпшенню якості даних послуг, а також має місце високий рівень безробіття серед фахівців ветеринарної медицини.

Основним орієнтиром здійснення антимонопольної політики у високорозвинутих країнах є індекс Херфіндаля-Хіршмана (ННІ). У 2009 році на ринку ветеринарних послуг у Львівській області він становив 0,92. За загальноприйнятою шкалою оцінки такий показник свідчать про дуже високий рівень концентрації суб'єктів господарювання на ринку. У розвинутих країнах, коли даний показник перевищує 0,18, ринок вважається висококонцентрованим і необхідне його державне регулювання.

Одним із способів подолання монопольного становища державної служби ветеринарної медицини та вирішення проблеми належного ветеринарного обслуговування тварин в особистих селянських господарства та невеликих підприємств є формування

різних типів організаційно-правових структур, які можуть надавати ветеринарні послуги на засадах підприємництва. За результатами нашого дослідження встановлено, що ринковий успіх матимуть суб'єкти, які зможуть оперативно надавати послуги, обслуговувати замовників на належному фаховому рівні та будуть забезпечені необхідним обладнанням (рис. 2).

Доцільним є поєднання приватних підприємств ветеринарної медицини з одноосібною лікарською практикою. Ветеринарні фахівці, які здійснюють приватну практику на умовах ліцензії у кожному населеному пункті, зможуть надавати найнеобхідніші оперативні види послуг. Ветеринарні підприємства з належним обладнанням зможуть надавати більш складні послуги.

Привабливою організаційною формою, на основі якої можуть надаватись ветеринарні послуги, є обслуговуючі кооперативи у сільській місцевості. За напрямом спрямування зусиль вони можуть бути як вузько- так і багатопрофільними. Майно кооперативу формується за рахунок пайових внесків засновників, що вирішує проблему стартового капіталу для формування недержавної сфери ветеринарного обслуговування. Таким чином може бути сформована значна сума децентралізованих коштів для закупівлі необхідного ветеринарного обладнання. Обслуговуючий кооператив за своєю природою є неприбутковим. Метою діяльності його є не одержання прибутку, а більш повне задоволення потреб засновників. Ветеринарні послуги засновникам надаватимуться за нижчими тарифами, систематично і у повному обсязі. Кооперативи організовуються засновниками, ними ж забезпечується господарська діяльність кооперативу. Залежно від чисельності поголів'я тварин у засновників до роботи в кооперативі може залучатись необхідна кількість ветеринарних фахівців. Ветеринарний фахівець, працюючи у кооперативі як найманий працівник, основні зусилля спрямовуватиме на свою фахову діяльність, а не на організацію і здійснення підприємницької діяльності. Такому фахівцеві у меншій мірі необхідні знання та навички з проблем підприємницької діяльності. При цьому у перші три роки функціонування кооперативу оплата праці таких фахівців здійснюється за рахунок коштів державної підтримки.

Виникнення обслуговуючих кооперативів забезпечить формування конкурентного середовища і, відповідно, ринкового котирування тарифів на послуги. Значні організаційні зусилля щодо активізації процесів створення таких кооперативів поки що були безуспішними. Основна причина — певна недовіра сільських жителів, ризик того, що пайові внески будуть витрачені раціонально і за призначенням. У пам'яті багатьох процеси становлення між-

господарських організацій, майно яких формувалось за рахунок пайових внесків сільськогосподарських підприємств. При цьому кооперативна ідея була забута, міжгосподарські організації «відірвались» від засновників і за їх рахунок формували свій прибуток. Такий результат слід очікувати, якщо і обслуговуючі кооперативи формуватимуться шляхом насаджування «зверху». Необхідною є організаційна і роз'яснювальна робота на взірць такої, яка здійснювалась ініціаторами кооперативного руху у першій половині двадцятого століття.

З урахуванням відсутності досвіду підприємницької діяльності у фахівців ветеринарної медицини та її ризикового характеру прийнятними є товариства з обмеженою відповідальністю. Привабливість такої організаційної форми господарювання для ветеринарних фахівців обумовлюється тим, що, по-перше, зменшується рівень ризику, оскільки відповідальність за результати діяльності здійснюється лише в межах своїх внесків, і по-друге — за рахунок пайових внесків долається дефіцит коштів для придбання необхідного майна.

Такі товариства є привабливими для потенційних замовників ветеринарних послуг, у яких утримується незначне поголів'я тварин, оскільки за рахунок майна господарського товариства з обмеженою відповідальністю можуть бути компенсовані порівняно незначні збитки, пов'язані із неналежно наданими послугами. По мірі того, як зростатиме поголів'я тварин у суб'єктів, яким надаватимуться ветеринарні послуги, такі товариства можуть реформуватись у більш привабливі для замовників — з додатковою або повною відповідальністю, командитні. Останні є привабливими як для учасників, які можуть збільшити розмір статутного фонду і здійснюватимуть відповідальність за результатами діяльності лише в межах своїх внесків, так і для порівняно великих сільськогосподарських підприємств, оскільки заподіяні збитки можуть бути відшкодовані більш повно.

Висновки. Докорінне реформування сфери виробництва продукції тваринництва в Україні поєднується лише з початковими етапами становлення адекватної їй системи ветеринарного обслуговування. Недоступність усіх необхідних ветеринарних послуг є основним чинником, що через санітарні обмеження, передбачені угодами СОТ, стримує можливості експорту продукції тваринництва. Млява ділова активність у сфері ветеринарного обслуговування є результатом обмежених фінансових ресурсів для організації недержавних ветеринарних структур, очікуваної низької прибутковості підприємницької діяльності.

Прийнятними організаційно-правовими формами приватних суб'єктів господарювання у сфері ветеринарного обслуговування є обслуговуючі кооперативи, господарські товариства, індивідуальна лікарська практика на основі ліцензії. Поєднання різних за розмірами та організаційними формами структур, їх орієнтація на різні сегменти ринку ветеринарних послуг забезпечить належне ветеринарне обслуговування, доступність усіх видів послуг для потенційних замовників.

Література

1. *Бреславець А.В.* Удосконалення організації ветеринарного обслуговування тваринництва України / А.В. Бреславець // Економіка АПК. — 2000. — № 7. — С. 45—50.
2. *Довгань В.І.* Організаційно-правові форми функціонування недержавної ветеринарної медицини / В.І. Довгань // Держава та регіони. Серія. Державне управління. — 2010. — № 4. — С. 143—145.
3. *Левківський Д.М.* Служба ветеринарної медицини в країнах світу / Д.М. Левківський // Сільський господар. — 2002. — № 1—2. — С. 30—31.
4. *Мануйленко О.* Приватна ветеринарна практика в США / О. Мануйленко, І. Калінін // Ветеринарна медицина України. — 1998. — № 8. — С. 46—47.
5. *Шишков В.П.* Ветеринарная медицина: новые перспективы / В.П. Шишков // Будущее науки. — М. : Знание, 1985. — 250 с.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2011 р.

УДК 65.017.3(477.42)

О. Ф. Присяжнюк, канд. екон. наук, ст. викл.,
Житомирський національний
агроекологічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто тенденції розвитку малого підприємництва Житомирської області, його внесок у загальнодержавні показники розвитку малого підприємництва, визначаються перспективи його розвитку в регіоні.

Ключові слова: мале підприємництво, розвиток, перспективи, малі підприємства, продукція.

В статье рассматриваются тенденции развития малого предпринимательства Житомирской области, его вклад в общие государствен-